

2. הכרעת הפוסקים להלכה

תשישי גנאי: הלכה השו"ע (סעיף יב) פוסק כדעת המרדכי, שיש ליזהר מלהשתמש בעליה שעל גבי בית הכנסת תשישי קבוע של גנאי, כגון לשכב שם.

ומדייק **המשנ"ב** (ס"ק ט) משמע מהלשון שמוטר לשכב שם בדרך מוסרה, כי שכיבה עראית לא נחשבת שימוש של גנאי. אך מוסיף **השער הציון** (ס"ק כא) שבשימושי גנאי אחרים ודאי שאסור להשתמש אפילו באופן עראי, כמו בעליות של העזרה, למרות שלא התקדשו בכל זאת אסורים בשימוש של גנאי, כמו שכתב **המרדכי**.

יש לציין למה שכתב **החיד"א** (שו"ת חיים שאל חלק א סימן נו), ואפשר דאילו מהר"ם היה רואה תשובת הרמב"ם היה חוזר בו ולא היה ספק בידו, והיה מתיר לשכב בגג בית הכנסת כל שאינו על גבי ההיכל. ונראה פשוט דאי מרן השו"ע ז"ל עיניו יחזו תשובת הרמב"ם הנזכר, היה קובע הלכה כמותו.

שאר תשישיים: מבואר **בשו"ע** (סעיף יב) יש להסתפק האם מותר להשתמש בגג בשימושים שאינם של גנאי. ומבאר **המשנ"ב** (ס"ק מ) שהספק הוא האם בית כנסת דומה לעליות של העזרה שלא התקדשו, או שהוא נחשב 'מקדש מעט' ודינו כמו עליות ההיכל, שכן התקדשו.

ומסיים המשנ"ב, שמבואר **ברמב"ם** (שו"ת פאר הדור סימן עד / קנז, הובא לעיל) שיש להקל להשתמש בגג בית הכנסת, אך במקום שמעל ארון הקודש, יש להיזהר שלא להשתמש שום שימוש. עכ"ד.

פשטות המשנ"ב וכן מפורש **בשונה הלכות** (ס"ק כ), שרק לגבי שימוש רגיל סומן להקל על שיטת הרמב"ם, אבל לגבי שימוש בזיון כגון שינה בקביעות, מחמיר כשיטת המרדכי שנפסק בשו"ע. אולם יש לציין **שבשבט הלוי** (חלק י סימן לה אות א) ציטט את המשנ"ב שהיקל לגמרי כשיטת הפאר הדור, גם לגבי שינה בקביעות מעל בית הכנסת, מלבד מעל ארון הקודש.

ביאור הדימוי: תמה **המהרי"ט** (חלק ב סימן ד) על המהר"ם, מה הדימוי בין גג בית הכנסת לעליות ההיכל, הרי יש לחלק שבעליית ההיכל גובהו נקבע בנבואה שיהיה מאה אמה, ובתוך גובה זה הכל נחשב היכל, אבל בבית כנסת מנא לן שיאסור את כל אירור עד לרקיע, כולל העליה שמעליו.

וביאר **במנחת שלמה** (תניינא סימן קלח), את הדימוי - הן אמנם מצד הסברא העליה לא קדושה וגם לא ניכר לכל, אך כיון שמצינו דוגמה לגבי ההיכל שהעליות התקדשו, יתכן שגם בבית הכנסת מחמת כך השימוש שם נחשב כבזיון. באופן אחר כתב **בערוך השולחן** (סעיף טו) שהספק הוא

כי "גגים ועליות" של העזרה לא התקדשו בקדושת קדשי קדשים. וכן לגבי אכילת קרבן פסח בירושלים, גגין ועליות של בתי ירושלים לא נתקדשו.

אולם גג ועליותיו של ההיכל התקדשו, כפי שנאמר **בפסוק** (דברי הימים א פרק כח, פסוק יא) וַיִּתֵּן דָּוִד לְשִׁלְמֹה בְּנֹו אֶת תְּבִנֹת הָאוֹלָם וְאֶת בְּתִיּוֹ וְגַגָּזָיו וְעֹלֵיתָיו וְחֻדְרָיו הַפְּנִימִים וּבֵית הַהִפְּכָת. ו**נאמר** (שם פסוק יט) הֲלָל בְּקִתָּב מִיַּד ה' עֲלֵי הַשָּׁפִיל, וכיון שהכל נעשה על פי ד', גם העליות התקדשו.

עוד מצינו **בגמ'** (שבת דף יא), ונפסק **בשו"ע** (סימן קנ סעיף ב), כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת לסוף חרבה, **שנאמר** (עזרא פרק ט פסוק ט) לְרוֹמֵם אֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ וְלְהַעֲמִיד אֶת חֻרְבָּתָיו, וזה נאמר רק בבתים, אבל בקשקושי ואברורי, לית לן בה. וביאר **רש"י** (ד"ה קשקושי), שמדובר בבירניות ומגדלים שלא גרים בהם. ועיינו **במשנ"ב** (ס"ק ה) הטעם שבמנינו לא נזהרים בדין זה.

עוד כתוב **במשנה** (מגילה דף כח.) לגבי בית הכנסת שחרב, אחד הדברים שאסור לעשות בו, שאין שוטחין על גגו פירות. דין זה לא נפסק **בשו"ע**, אולם מופיע **בערוך השולחן** (סימן קנא סעיף יא).

1. קדושת גג בית הכנסת

אסור: לדעת **הרי"א** אסור להשתמש על גג בית הכנסת. ונחלק עליו **ריבנו מאיר**, הובא **במרדכי** (שבת פרק יציאות השבת רמז רכח), ו**בבית יוסף** (סימן קנא), שלא ידוע על איסור גמור להשתמש בעליה שמעל בית הכנסת, שהרי אפילו גגין ועליות של העזרה לא התקדשו.

ומוסיף המרדכי, מכל מקום יש להיזהר לא להשתמש שם שימוש קבוע של גנאי כגון לשכב שם, וזאת על פי המבואר **בגמ'** (שבת דף יא.) כל עיר שגגותיה שמשמשים בהם גבוהים מבית הכנסת סופה להיחרב, רואים שאין להשתמש על הגגות מעל בית הכנסת, ובוודאי שכך הדין בגג בית הכנסת עצמו. ושמא יתכן שעליית בית הכנסת דומה לעליות ההיכל שכן התקדשו, כי צריך לנהוג בבית הכנסת קדושה מעין קדושת ההיכל. ואפילו בעליות העזרה שלא נתקדשו בקדושת עזרה, מכל מקום אין נוהגים בהם מנהג בזיון.

מוכתב: מאידך **לדעת הרמב"ם** (שו"ת פאר הדור סימן עד / קנז), אין איסור לגור בחדר מעל בית הכנסת, ורק מעל ארון הקודש ממש אסור לישון ולעשות שאר מלאכות. שכתב לגבי עלייה שעל בית הכנסת, חייב הדר בבית להישמר במקום שמעל ההיכל, לא יישן עליו ולא יעשה עליו מלאכה, אך מותר לו להתעסק בשאר הבית, כמו שירצה.

לקחת עבור זה כסף לטובת בית הכנסת, דאסור לעשות רווחים מבזיון בית הכנסת, והדברים פשוטים.

והעיר על דבריו בספר **צדקה ומשפט** (פרק יב הערה מח) וצ"ע שמסברא נראה שבשכר, הדיינו שבית הכנסת מקבל תמורה בעד ההתקנה, חשיב קצת מכירה.

ומוכא **בחשוקי חמד** (בכורות דף נג): לגבי מבנה גדול של בית כנסת, שהגנבים רוצים להציב על הגג מערכת קולטים לייצור חשמל, ותמורת זאת החשמל בבית הכנסת יהיה בחינם, עם עודף חשמל המייצר הכנסה לטובת קופת בית הכנסת, והביא בשם הגר"ח **קניבסקי זצ"ל** שאין לעשות רווחים להקדש, כשיש מכר ביזיון לבית הכנסת, כמבואר **בגמ'** (כתובות דף קו): שאין משתכרים בשל הקדש, משום שאין עניות במקום עשירות.

ולגבי גג של ישיבה, הסתפק **בחשוקי חמד** (זבחים דף עה). אם מותר להתקין קולטים לייצור חשמל על גג הישיבה, כיון שהישיבה כולה נוסדה לרווחת התלמידים, שיוכלו לקבל צרכיהם ולעסוק בתורה, אם כן הגג ביחד עם הקולטים משרת את מטרת הישיבה, ומשום כך אולי מותר. והניח בצ"ע.

ולדעת הגר"צ **ובר שליט"א** (בהוראה לרבני הילכתא) מותר להתקין קולטים על גג בית הכנסת, המשמשים בעיקר את בית הכנסת, בפרט כאשר על ידם יהיה בבית הכנסת חשמל כשר בשבת.

5. דעות הפוסקים

פתרון מעשי: כתב **בהליכות שלמה** (פרק יט הלכה ג) המתגורר מעל בית הכנסת, יקבע את חדר השינה במקום שאינו מעל בית הכנסת, ובמקום שמעל הארון קודש ישאיר ריק ולא ישתמש כלל.

וכתב **בשבט הלוי** (חלק י סימן לה, חלק א סוף סימן כז) שמלשון **המשנ"ב** מוכח להקל כדעת **הרמב"ם** (שו"ת פאר הדור סימן עד / קנז) שמותר להשתמש מעל בית הכנסת כל שימוש ואפילו לשכב, ורק מעל ארון הקודש לא יישן ולא יניח את כלי מלאכתו, אבל בשאר הבית מותר לעשות הכל, אולם אנחנו רגילים להחמיר כהט"ז, שכל שימוש שהוא מגונה מאוד אסור בכל אופן.

וכתב **בחוט שני** (הלכות בית הכנסת עמוד רנ) לגבי שימוש מעל ארון קודש, יתכן שמועיל לעשות שתי יציקות, שלא יחשב שמשמש בגג שמעל ארון הקודש, ומספיק לעשות גג כפול ולא צריך שתי יציקות, ולמעשה צ"ע.

ובית כנסת שהתנו שאין לו כלל קדושת בית הכנסת, לדעת הגר"ש **אלישיב זצ"ל** (קב ונקי סימן לד) אין איסור לדור מעליו.

לא מעיקר הדיון, אלא שהסתפקו האם ראוי לעשות זכרון בבית הכנסת שהוא מקדש מעט, כמו שהיה בקדושת ההיכל.

3. שקלא וטריא

קושיא עצומה: תמה **במור וקציעה** (סימן קנא) על המרדכי והמהר"ם, כיצד אפשר להתיר שימוש בגג בית הכנסת, הרי **משנה** מפורשת היא (מגילה דף כח). שאין שוטחין על גג פירות, אפילו בחורבנו. הרי שיש קדושה בעליית בית הכנסת אפילו בחורבנו, קל וחומר בבניינו. וכלי ספק אשתמיטיה חך משנה. ותו לא מידי.

תירוץ ראשון: ויישב **במחזיק ברכה** (ס"ק ד, וצ"ן למה שכתב **בברכי יוסף**), שלא שייך לומר על אחד מגדולי הראשונים מהר"ם בר ברוך, שאשתמיטיה משנה מפורשת במגילה. ובהכרח יש הבדל ביניהם, ששתיחת פירות הוא תשמיש קבוע של בזיון, ולכן נאסר. אבל סתם שימוש אינו בזיון.

תירוץ שני: וצ"ן בהערות למור וקציעה (מספר 7) **שהביאור הלכה** (ד"ה יש להסתפק) מיישב קושיית המור וקציעה, וכעין זה תירץ **החיד"א** (שו"ת חיים שאל סימן כו), שכל הספק של השו"ע האם מותר שאר תשמישים בגג בית הכנסת, היינו רק לגבי עליה שהיא

חדר בפני עצמו, ואינו ניכר שהוא גג בית הכנסת, אבל להשתמש בגג בית הכנסת כשהוא פתוח וגלוי לכל, כגון לשטוח עליו בגדים לייבש או פירות [במקום שהגגות שוות], ודאי אסור. כמבואר **במשנה** (מגילה דף כח). שאין שוטחין על גג פירות אפילו בחורבנו, וכן מוזכר **בירושלמי** (מגילה פרק שלישי) שאסור לשטוח בגדים על גג בית הכנסת.

תירוץ שלישי: **בשבט הלוי** (חלק ט סימן כח) מתרץ על פי מה שכתב **בשו"ת חתם סופר** (או"ח סוף סימן ל) שרק תשמיש קבוע נאסר, אבל תשמיש שאינו קבוע מותר. ומתבטא בשבט הלוי, שאילו ראה **הביאור הלכה** את לשון החתם סופר היה חוזר בו.

4. הבדל בין אנטנה לקולטים

שאלה מפורסמת: האם מותר להציב אנטנה סלולרית קבועה, וקולטים/פאנלים אנרגטיים בגג בית הכנסת? האם יש לאסור משום שימוש קבוע בבזיון בית הכנסת, ושלא לצורך בית הכנסת. והאם יש הבדל אם בית הכנסת נהנה מהם באופן ישיר. והאם יש חשש משום מסייע בידי עוברי עבירה שמשתמשים עם האנטנות גם בשבת.

כתב **בשבט הלוי** (חלק א סימן כז, חלק ט סימן כח) שאסור להציב על גג בית הכנסת (אם יש על הבנין דין בית הכנסת) אנטנה סלולרית של פלאפונים, משום איסור שימוש בגג בית הכנסת. וגם אם נעשה בעל כרחם, אסור

משיב כהלכה

שאלה: מה הדין בבית כנסת במקלט הבניין - לעניין מגורים ושימושים מעליו?

בהמשך לגיליון הנוכחי: מה הדין בבית כנסת שנעשה במקלט הבניין, שלא בונה מתחילה לכה, האם דינו בבית כנסת קבוע לכל חומרותיו? חילוקי הדינים בין תשמיש בזוי, שינה, ושאר תשמישים? כשיש שם מנין זמני או בית כנסת קבוע? האם כמה שנים נחשב ארעי?

ספר חסידים (סימן תתיב); **דרכי משה** (או"ח סימן קנא אות ב) בשם **מהר"י וייל** (שו"ת סימן נב); **רמ"א** (או"ח סימן קנא סעיף יב); **ט"ז** (ס"ק ד); **משנה ברורה** (ס"ק מא); **שער הציון** (ס"ק כב); **חיד"א** (שו"ת חיים שאל חלק א סימן נו); **אבני נזר** (או"ח סימן לב); **אור לציון** (חלק ב פרק מה סעיף ס); **ישא יוסף** (חלק א סימן לג); **קובץ תשובות** (חלק ג סימן כא); **הליכות שלמה** (פרק יט סעיף ג); **תשובות והנהגות** (חלק א סימן קסה).

במדור זה מופיעה שאלה בנושא הגיליון הבא, הקוראים הנכבדים מוזמנים לשלוח תשובות להגדיל תורה ולהאדירה, מומלץ לצרף את פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד). התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

- ניתן להגיש תשובות באחת מהאפשרויות הבאות.
- קו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
- עמודות 'דברים פלוס' קופת 'הילכתא'
- חדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא' 1532-6507823
- במייל 5047867@gmail.com

הגיליון הוקדש לעילוי נשמת

הגאון הצדיק רבי מאיר ב"ר יחיאל צבי כהן זצ"ל
נלב"ע ז' טבת תשמ"ב
ת.נ.צ.ב.ה.

דינים העולים

א. **שיטת האוסרים:** לשיטת המרדכי אסור השתמש בעלייה שעל גבי בית הכנסת תשמיש גנאי אפילו בדרך מקרה. שינה בקביעות אסור כדין תשמיש קבוע של גנאי, אבל שכיבה עראית מותרת.

ב. **שיטת המתירים:** לשיטת הרמב"ם מותר אפילו שינה בקביעות בגג בית הכנסת, אבל אסור כנגד ארון הקודש אפילו שאר תשמישים.

ג. **שאר תשמישים:** הסתפק השו"ע אם מותר לעשות שם שאר תשמישים, והכרעת המש"ב שמעל בית הכנסת אפשר להקל, אבל מעל ארון הקודש אסור.

ד. **אנטנות וקולטים:** אסור לעשות שימוש בגג פתוח וגלוי של בית הכנסת, ולכן אין להתקין עליו

אנטנות, למרות שבת הנהגה המהכנסה. אבל מותר להתקין קולטים המשמשים בעיקר את בית הכנסת, ובפרט אם

מכח זה יהיה חשמל כשר לשבת. ויש אוסרים.
ה. **תנאי:** בית כנסת שהתנו מתחילה שאין לו קדושת בית הכנסת - אין איסור לדור מעליו.

ו. **פתרון מעשי:** במקום שמשמשים מעל גבי ארון הקודש - יתכן שמועיל עשיית גג כפול עם חלל ביניהם, כדי שלא ייחשב שימוש בגג שמעל הארון, ולא צריך שתי יציאות אלא מספיק גג כפול.

נושא הגליון הבא:

'בית כנסת במקלט הבניין'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

מזל טוב ללידרי הילכתא הג"ר אברהם בלעדי שליט"א
לרגל הולדת הנכד הראשון בן לבנו הג"ר יעקב שליט"א
יהי רצון שזיכוי הוריו לגרול לתורה לחופה ולמעשים טובים
וירוו ממנו ומכל יוצאי חלציהם רוב נחת וקדושה אמן

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

גיליון שבועי עומק הפשט
שיעורים וימי עיון
בית הוראה טלפוני
בירורי הלכה אקטואליים
קו מידע הלכתי
חוברות הדרכה

מכון הילכתא

מענה אנושי: 02-5350-535 פקס: 02-6507-823

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...